

Medel för metodutveckling av kollegial kompetensutveckling inom lärarlag

Ett vetenskapligt förhållningssätt som en del av professionellt socialt arbete

KATARINA HJORTGREN & ANNA PETERSÉN

Målsättning med projektet

I det här projektet har vi tagit fasta på hur socionomstudenter kan förberedas för ett professionellt socialt arbete genom träna ett vetenskapligt förhållningssätt. Projektet tog avstamp i ett tidigare pedagogiskt utvecklingsprojekt, där vi utarbetade två verktyg (Mandamodellen och Kunskapsproduktionsstegen) för att utveckla strategier som driver ett vetenskapligt förhållningssätt. Verktygen testades med gott resultat på en av kurserna på socionomprogrammet under våren 2019. Inom ramen för det fortsatta arbetet, skapades en ny målsättning att utforma en tydlig ämnesdidaktik, där arbetslaget i socialt arbete skulle etablera gemensamma strukturer för att implementera ett vetenskapligt förhållningssätt som genomsyrar hela utbildningen. Denna målsättning syftade också till att öka studenternas förståelse för betydelsen av ett vetenskapligt förhållningssätt som en del av professionellt socialt arbete.

Arbetsgruppen har bestått av Anna Petersén, lektor i socialt arbete, och Katarina Hjortgren, adjunkt och programansvarig samt ordförande i utbildningskollegiet med ett övergripande ansvar för progressionen inom programmet.

Projektets genomförande och resultat

Samtal som syftar till kollegial reflektion och inventering

Under våren 2020 genomfördes kollegiala samtal med kursansvariga och lärarlag för sju av fjorton av socionomprogrammets kurser. Anledningen till att samtal inte genomfördes med utgångspunkt i samtliga kurser var främst sjukskrivningar och att många av samtalsdeltagarna arbetade på flera kurser. Det senare skälet hade inneburit en viss rundgång i samtalen, samt att erfarenheter från olika kurser togs upp vid samtal som egentligen var tänkta att fokusera en viss kurs. Samtliga samtal har letts av Katarina och Anna från arbetsgruppen, där den förra agerat samtalsledare och den senare har ansvarat för att dokumentera samtalen. Innehållet i samtalen utgick ifrån förekomsten av ett vetenskapligt förhållningssätt på kurserna, hur Mandamodellen och Kunskapsproduktionsstegen kunde användas som stöd för granskning och revidering av kursplaner och studiehandledningar. Som ett resultat av samtalen initierades en process hos lärarlagen att reflektera kring ovanstående och att självständigt fortsätta arbetet med att utveckla möjligheterna till ett vetenskapligt förhållningssätt hos studenterna. Vidare upptäcktes också kurser där det fanns ett större behov av att arbeta mer strategiskt och med särskilt stöd av arbetsgruppen i frågorna.

Utvecklingsdag för strategiskt valda kurser

Utvecklingsdagen, vilken var planerad till juni 2020, utgick på grund av lärarnas omfattande belastning att ställa om till digital undervisning med anledning av pandemin Covid-19. Istället har frågorna behandlats under befintliga pedagogiska seminarier, men då med fokus hur Mandamodellen och Kunskapsproduktionsstegen kan fungera som stöd vid utformandet av bedömningskriterier.

Uppföljning av det kollegiala utvecklingsarbetet

Uppföljningen, som var planerad till hösten 2020, utgick på grund av lärarnas arbetsbelastning till följd av pandemin. Därtill påverkade rektorsbeslutet att samtlig undervisande personal skulle arbeta på distans. Vi planerar för att följa upp projektet när situationen återgått till det normala, alternativt när ordinarie verksamheter fortlöper utan friktionen som distansarbete och digital undervisning innebär.

Övrigt

Planen var att temat för projektet skulle diskuteras i andra relevanta forum i socialt arbete, exempelvis vid kursansvarigräffar och vid utbildningskollegiet. Med anledning av pandemin Covid-19, har tiden i dessa forum ägnats åt frågor som rör digital undervisning och distansarbete istället. Det har inte funnits utrymme att arbeta med annan typ av kursutveckling.

Arbetsgruppen har hållit en workshop om projektet vid den digitala högskolepedagogiska konferensen NU2020 under hösten -20, samt presenterat projektet vid Högskolepedagogiskt centrum konferens i oktober 2020.

Hur resultatet kan tillämpas och vidareutvecklas

Arbetet med Mandamodellen och Kunskapsproduktionsstegen som två verktyg för att utveckla pedagogiska strategier för att utveckla ett vetenskapligt förhållningssätt hos socionomstudenter har varit initialt framgångsrikt och mött positiva reaktioner från undervisande personal i socialt arbete. Vår bedömning är att verktygen med lätthet kan användas också inom andra utbildningar, då begreppen och teknikerna som ligger till grund för dem är generella för all akademisk utbildning. För att identifiera, beskriva och förstå problem och utmaningar som relaterar till implementeringen av verktygen, använder vi här de – inom implementeringsforskningen – välkända begreppen: *förstå*, *kunna* och *vilja* (se t.ex. Olsson, m.fl., 2019).

Förstå

För att undervisande personal ska kunna använda Mandamodellen och Kunskapsproduktionsstegen i syftet att bidra till att studenterna utvecklar ett vetenskapligt förhållningssätt krävs att det finns en gemensam *förståelse* av vad som avses med ett vetenskapligt förhållningssätt, samt de båda verktygen. Därför framkom det tidigt i projektet att det var viktigt att skapa konsensus kring begreppet *vetenskapligt förhållningssätt*. När Mandamodellen och Kunskapsproduktionsstegen har presenterats och arbetats med i olika sammanhang, har vi använt enkla illustrationer av verktygen som underlättat förståelsen av dem. Trots det kan det vara utmanande att förstå hur verktygen kan tillämpas i olika uppgifter – muntliga såväl som skriftliga – på kurserna. Som exempel kan nämnas att många kollegor har gett intryck av att snabbare greppa processen som illustreras i Kunskapsproduktionsstegen, medan andra har haft lättare att komma med idéer för hur uppgifter kan utformas för att tydligt relatera den vetenskapliga processen till yrkesutövningen. För att underlätta förståelsen av tillämpningen av verktygen krävs fortsatt engagemang av arbetsgruppen, gärna i positioner inom utbildningskollegium eller andra forum där insikt skapas i hur kursuppgifter kan utformas.

Kunna

Att *kunna* är nära förknippat med att *förstå*, då det kan vara svårt att tillämpa något utan att först förstå det. Men att kunna förverkliga syftet med Mandamodellen och Kunskapsproduktionsstegen innebär också att ges goda förutsättningar och resurser för detta. För det första krävs en tydlighet från ledningen att temat *utveckling av ett vetenskapligt förhållningssätt* ska prioriteras. Vår erfarenhet är att det bör göras uttalat och i klartext, men också genom att allokera medel i form av tid till anställda att arbeta med frågorna. Ett exempel hämtat från vårt projekt är att det har avsatts tid för att arbeta med projektet under enhetsdagar och vid pedagogiska seminarier, samt att vissa lärarlag – där arbetet har varit mer

omfattande – har tilldelats extra timmar för revidering av kursuppgifter utifrån projektets syfte. Det är också inom ramen för vad personalen faktiskt *kan*, som projektet mött mest motstånd. Många inom personalstyrkan upplever att de gärna *vill* bedriva kursutveckling och omarbete och förfina pedagogiska strategier, men att de inte *kan* det då verkligheten präglas av alltför bristande resurser för att möta de höga ambitionerna. Slutsatsen är således att för att tillämpa Mandamodellen och Kunskapsproduktionsstegen krävs mandat och tid att göra det. Tidstilldelningen måste riktas framför allt till personer som arbetar med kursutveckling, men delvis också till de som sedan ska undervisa i- och bedöma uppgifterna.

Vilja

Begreppet *vilja* syftar till motivationen och önskan att vara en del implementeringen och att göra ett gott jobb. I föregående avsnitt såg vi hur resurser i form av tid påverkade möjligheten att arbeta med Mandamodellen och Kunskapsproduktionsstegen. Tilldelning av resurser, vilket har betydelse för lärares arbetsvillkor, har påverkat fleras attityder till att vilja arbeta med kursutveckling utifrån de två verktygen. För att motverka risken att verktygen ska uppfattas som ”pålagor” uppifrån är det viktigt att tydliggöra att arbetet med verktygen inte innebär särskilt omfattande förändringar och inte heller riskerar att underminera ämnesdidaktiska värderingar, utan snarare förstärka dessa. I samband med att vi presenterat och arbetat med verktygen har det rått konsensus kring att dessa bidrar till högre kvalitet, vilket verkar ha lockat många att vilja använda dem. Ytterligare en aspekt som bidragit till att motivera personalen, har varit att arbetet med verktygen har skett på hela utbildningen i princip samtidigt samt att det har bidragit till samarbete och kursutveckling över kursgränserna. Sättet vi har bedrivit processen på, med kollegiala samtal har varit gynnsamt för att utveckla deltagarnas vilja att- och förståelse för att delta i projektet. Samtalen har bidragit till att skapa fruktbara strukturer för kursutveckling, vilket kan tillämpas också vid annan pedagogisk utveckling. Det handlar således inte uteslutande om resurser, utan också vägen (arbetsprocessen) för att nå målet.

Sammanfattning och vidareutveckling

Projektet har inte till fullo fört löpt enligt plan, då pandemin Covid-19 utgjort ett stort hinder för arbetet. Av den anledningen har det förväntade resultatet – att etablera gemensamma strukturer för att implementera ett vetenskapligt förhållningssätt– delvis uteblivit. Som ett resultat av de kollegiala samtalen har en process påbörjats i ämnesgruppen form av erfarenhetsutbyte kring hur Kunskapsproduktionsstegen kan användas vid utformning av examinationsuppgifter i syfte att stödja studenternas förutsättningar att integrera förståelse för innebörden av ett vetenskapligt förhållningssätt och för dess användning i den framtida yrkesutövningen. Under de kollegiala samtalen har lärarna uppmuntrats att reflektera kring för- och nackdelar med att använda sig av Kunskapsproduktionsstegen respektive Mandamodellen som pedagogiska verktyg applicerat på den specifika kursens innehåll och utformning i övrigt. Det har således utvecklats en ökad medvetenhet i lärarkollegiet kring de båda verktygens användbart som hjälpmedel för att på ett tydligare sätt kunna kommunicera till studenterna vad som förväntas av dem när de ska ta sig an en examinationsuppgift och vilka kvalitéer vi värderar som essentiella. Dialogen kring detta utgör idag levande inslag i flera av de forum där kursutveckling diskuteras, vilket indikerar att det finns ett intresse i personalgruppen som i sin tur utgör en bra grund för det fortsatta arbetet med att utveckla en gemensam ämnesdidaktik. Nästa steg i arbetet med att etablera gemensamma strukturer för detta är att ta fram konkreta exempel på examinationsuppgifter som tar sin utgångspunkt i Kunskapsproduktionsstegen och exempel på tillhörande bedömningskriterier för de vetenskapliga kvalitéer vilka synliggörs i Mandamodellen och som vi vill ska genomsyra studenternas olika arbeten. Centralt här är att applicera dessa aspekter på det som är specifikt för respektive kursmål och upplägg i övrigt, i syfte att tydliggöra progressionen mellan olika kurser i utbildningen.

Erfarenheterna av att använda kollegiala samtal som metod för såväl kollegial kompetensutveckling som för pedagogisk utveckling är positiva och utgör en konstruktiv form för ett gemensamt lärande i arbetsgruppen. Arbetsättet bidrar till att på ett systematiskt sätt kunna tillvarata och bygga vidare på varandras kunskaper och erfarenheter. Att de kollegiala samtalen tar sin utgångspunkt i en konkretidé, som i detta fall i tillämpningen av Kunskapsproduktionsstegen och Mandamodellen har bidragit till att tydliggöra fokus för samtalen samtidigt som det funnits ett utrymme för deltagarna att bidra med synpunkter och idéer. Flera av de kollegor som deltagit har uppfattat detta som ett bra sätt att arbeta med pedagogisk utveckling och lärande, vilket med fördel kan användas vid arbete med genomlysning av andra tematiska områden där frågor gällande progression behöver diskuteras.

Ekonomiskt utfall

- redovisning av ekonomiskt utfall i relation till planerad budget och delkostnader.

Anna Petersén/Katarina Hjortgren - Socialt arbete

Beviljade medel 165 000 kr

Kostnad lön

Kjerstin Andersson 32h 24 736 kr

Katarina Hjortgren, 52h 33 075 kr

Anna Petersén, 52h 35 940 kr

---

93 751 kr**Övriga kostnader**

- kr

UOH 45 000 kr

Totala kostnader inkl UOH 138 751 kr

Resultat 26 249 kr
